

HERKÜL MİLLAS

28.4.2015

Zaman Gazetesi

Son günlerde herkes gibi ben de soykırım konusunda okumak istemediklerimi okudum, duymak istemediklerimi duydum. Olayın tarihsel ve hukuksal yanına “ışık tuttular” yeniden. Belgeler, kanıtlar sunuldu. Tezler ve karşı tezler savunuldu. İşin “ekonomik” yanına, yani gasp edilen mallar konusuna değinenler daha azdı. Şimdi bir süre konuyu unutacağız; artık seneye!

Benim soykırımla ilişkim farklı. Ölümlü değil, o ilk adımı geliyor hep aklıma. İnsanların evlerini terk ettikleri o ilk anlar. Bir gün birileri kapınızı çalıyor, “hazırlanın, yarın yola çıkıyorsunuz” diyorlar. Acele bir bohça hazırlıyorsunuz. İçine ne koydunuz? Birkaç elbise ve varsa para ve mücevher mi, yoksa büyük annenizden kalma ve hep yanımda kalacak dediğiniz dantelli işlemeyi mi? Ya aile fotoğrafları, çocukken oynamış olduğunuz bebekleri ve o topacı ne yapacaksınız? Yiyecek bir şeyler almak şart. Ama insan kaç günlük yemeği taşıyabilir ki!

Çocuklar konusu daha zor. Diyelim altı yaşında olanı yürüyecek. Ama üç ve bir yaşındaki zor. Babaları asker şu an. Tek başına bir kadınsınız. Hangi ayakkabıları giymeye karar vermek için vaktiniz az. Paniğe kapılmamanız gerekli. Çünkü çocuklarınız için hayata tutunmalısınız. Değerli eşyaları yanınıza almak tehlikeli olabilir. Yolda soyulursunuz. Gece bastırınca onları bahçeye gömmeyi düşünüyorsunuz.

Bir de büyükbaba var. Seksen yaşında. Kendine bakabiliyor ve her gün köy kahvesine kadar da gidebiliyor. Ama bir iki saatten fazla yürümesi imkânsız. Bu yürüyüşlerde pes edenler ne olur? Esir alınanların ne olduğunu biliyoruz: katile uzaklaşınca, takatten düşüp yürümeyenler süngü ile öldürülür. Süngü kullanılır çünkü kurşunlar israf olsun istemezler. Öldürmek şart çünkü öldürülme korkusu olmazsa bütün katile yere çökecek. Arkadan gelen cankurtaranlar hastaları, yaşlıları, hamile kadınları toplayacak değildi ya!

O kadın sabah çok erkenden, zaten bütün gece uyumamıştır, son kez ahıra girdi, ineğin samanına suyuna baktı ve ipini çözdü. Kapıdan çıkar, yiyecek bir şeyler bulur diye düşündü. Ama neden ilk kez ineğini öpmek geldi içinden, kendi de anlamadı. Keçiye acıdı. Yanına alabilse çocuklara süt de sağlardı. En sorunlu olan köpekti. Bağlı bırakamaz, çözse peşlerinden gelecek. Sahi köpekler ne oldu?

Bütün odaları son bir kez kontrol etti. Her şey, her zamanki gibi, yerli yerindeydi. Çocukların yataklarını derli toplu bıraktı. Bulaşıklar kurulanmış. Çamaşırı katlayıp dolaplara koydu. Ama süpürmedi yerleri bugün. Nasıl olsa yarın tozlanacaktı. Anahtarı, kapının önündeki saksıya sakladı. Kocası yerini bilir diye düşündü. Bir de not bıraktı masaya kocası için, geldiğinde şaşırmasın diye. Kızının defterinden kopardığı bir sayfaya, “Bizi bir yerlere götürüyorlar, ilk fırsatta sana yazacağım, hepimiz iyiyiz, merak etme” diye yazdı. Büyükbabayı zor ikna etti. Gelmek istemiyordu. İki çocuğunu kucağına aldı. Büyüğe tembih etti, yanımdan ayrılmayacaksın diye. Köyün meydanına yöneldi.

Ben hikâyenin devamını ne duymak, ne yazmak istiyorum. Bu kadarı bana zaten fazla geliyor. Bir sabah, son kez olarak evlerinden çıkmış olan o insanları –yüz binlercesini- aklıma getirmek bana yeterince acı veriyor.

Evlerinden, mahallelerinden, dostlarından, aile mezarlıklarından zorla koparılan insanları düşünmek benim içimi karartıyor. Ama bu konuda özrü de anlamıyorum. Yapanlar ve yaptırınlar çoktan ölmüş. Çocukları, torunları tabii ki suçlu sayılamaz. Suçsuzun özür dilemesi anlamsız. Özür pişmanlık demekse suçsuz pişmanlığını mı ilan edecek? Bu konuda hep öyle

mantıklı düşündüm. Ta ki...

On yıl kadar önceydi, azınlıklarla ilgili bir toplantıda Rıdvan Akar, 1942'deki Varlık Vergisi'ni, 6/7 Eylül'ü ve 1964 ihraçlarını anlattı. Olayları sırasıyla ve hiç dramatize etmeden anlattı. Ve ben hayatımda ilk defa, biraz şaşkın bu olayların alenen ve mazeretsiz dile getirildiklerini dinledim. Söylenenlerde "ama" yoktu, "dönemim şartları" yoktu, "sosyolojik nedenler", "konjonktür", "başka dramlarla kıyaslamalar" yoktu. Sadece büyük bir haksızlığın açıkça kabulü vardı. Özür de yoktu, kabulü vardı.

Babam hayatta olsaydı ve bu günü yaşasaydı hem şaşırır hem de çok iyi hissederdi diye düşündüm o an. Ve sonra gözyaşlarımı gizlemeye çalıştım. Çünkü nedenini hâlâ anlamamış olduğum bir durumdaydım, açıkça ağlıyordum. Ben hayatımda üç kez ağladığımı hatırlıyorum. Biri gençliğimde aşk yüzündendi, biri çok sonraları bir ölümle ilgiliydi, biri de o konuşma sırasında. Aslında mantığımla kabul etmek istemediğim bir durumu yaşıyordum: meğer aileme yapılmış, görece küçük bir haksızlığın alenen ve lafı dolandırmadan kabulünü istiyormuşum! İçten içe istiyormuşum, bilinç düzeyinde farklı düşünmekle birlikte.

İnsanla ilgili anlamadığım o kadar çok şey var ki! Özür anlamına gelecek bir davranışta bulunmak neden birilerine bu denli zor geliyor? Nedir o direnç? Herkesin bildiğini kabul etsen ne olacak? Öte yanda olan olmuş, yapan artık yok, özrü neden ararsın? İlerde insanı daha iyi anlamadığımızda bu sorulara herhalde bilimsel açıklamalar bulacağız. Şimdilik davranışlarını anlamadığımız ve insan denen varlığın gerçekliğini kabul etmekle yetinmemiz gerekiyor. Mağdurların ve yakınlarının bir tür özrü beklediğini artık kabul ediyorum, bunun nedenini anlamadan.

Ama "kabul" zor altında ilan ediliyorsa, siyasi manevra anlamı taşıyorsa, bugün özür yarın yeniden bir ret şeklinde oluyorsa incitici oluyor. Kalsın, hiç olmasın daha iyi. Olayı ve duygusuzluğu yeniden yaşar gibi hissediyor insan.